

КОНТАКТИ. РЕЦЕПЦІЇ. ПАРАЛЕЛІ

УДК 821.161.2.09(091) "18/19"

ІВАН ФРАНКО – НАТАЛІЯ КОБРИНСЬКА – МИХАЙЛО ПАВЛИК: КОНСЕНСУСИ ТА КОНТРОВЕРЗИ

Алла ШВЕЦЬ

*Інститут Івана Франка НАН України,
вул. Драгоманова, 18, Львів, Україна, 79000,
e-mail: allashvec@yandex.ru*

Досліджено історію тристоронніх взаємин Івана Франка, Наталії Кобринської та Михайла Павлика. Осмислено різні грані цих контактів – від творчої та видавничої співпраці, літературного наставництва до світоглядно-естетичних та ідеологічних непорозумінь.

Ключові слова: тріумвірат, творчі контакти, співпраця, конфлікт.

Про одну з фундаментальних контроверз, яка суттєво вплинула на контактологічні вектори цього міжособистісного трикутника, писала сама Наталія Кобринська. Йшлося про її фатальне непорозуміння з чоловіками, яке письменниця вважала своїм доленосним життєвим «засудом»: «Мене за великі мої гріхи, що колись так остро ставлялась протів мущин, постановили стерти як не з виду землі, то літератури. [...] страшно впав на мене засуд» (Лист до Вільми Соколової від 16 січня 1908 р. [1, № 13/55]). Разом з тим, в мемуарній статті «Наталія Кобринська і її найближчі» Кирило Трильовський слушно зазначав: «У своїй апостольській праці в обороні прав жінки мала вона моральну підтримку таких визначних людей як М. Драгоманов, М. Павлик та І. Франко» [21, с. 3]. І чи не уся біографічна література про Н. Кобринську стверджувала, що найбільш впливовими духовно-світоглядними, літературними, ідейними натхненниками письменниці були саме Іван Франко та Михайло Павлик. Невипадково перший реалістичний етап творчості письменниці та її ідейних шукань розглядали як вислід подвійного менторства цих відомих галицьких діячів. Утім, за лаштунками незаперечних світоглядних інспірувань Н. Кобринської і з боку І. Франка, і М. Павлика залишилася цікава історія їхніх перехресних творчих та приватних взаємин, непростих міжособистісних колізій та духовної комунікації, які неминуче впливали на письменницьке становлення, ферментували літературну продукцію, ініціювали чимало суспільно-політичних та громадсько-культурних процесів. Історію цих тристоронніх взаємин розглядаємо у фокусі своєрідного життєтворчого трикутника – І. Франко–Н. Кобринська–М. Павлик,

осмислюючи їхні стосунки у спільних дотикових точках. Цікаво, що творчі контакти Н. Кобринської з І. Франком резонували в її епістолярній комунікації з М. Павликом, і навпаки – особливості життєтворчих взаємин з останнім відлунювали в листах письменниці до І. Франка.

Безпосереднє знайомство трьох приятелів й одночасно майбутніх опонентів відбулося 7 серпня 1884 року на Коломийському вічі українського студентства, хоча вже до цього часу Н. Кобринська за посередництва Остапа Терлецького встигла обмінятися з І. Франком кількома листами.

Першим спільним почином та точкою ідейного зближення літературних та політичних соратників було жіноче питання. Коломийське віче поруч з іншими поступовими ідеями, навіяними у свідомості молодих галичан впливом Михайла Драгоманова та віденських студентів-«січовиків», оприявило неминучу потребу проведення емансипаційних процесів у Галичині. Ці ідеї не були цілком новими в галицькому середовищі, оскільки тема «жіночої неволі» вже раніше не раз прострумувала у працях І. Франка, Миколи Ганкевича, В. Полянського, М. Павлика. Цей новочасний клич дуже швидко підхопила й Н. Кобринська, задумавши «впливати на розвій жіночого духа через літературу» [9, с. 298] як важливого соціокультурного чинника для утвердження суспільної, культурної, психологічної ідентичності жінки. Саме в громадсько-літературній практиці Н. Кобринської чи не вперше в Галичині була сформульована феміністична ідея, яка постулювала нову концепцію позиціонування жінки в суспільстві, в літературі, а відтак означала зміну самого жіночого світосприйняття, регламентованого не патріархальною традицією, а гендерною паритетністю й соціальною значущістю жінки в духовно-політичних й національних змаганнях. Прикметно, що питання жіночої емансипації у світогляді Н. Кобринської було виразно оперте на національних засадах, усвідомленню яких письменниця завдячувала саме Франкові, визнаючи, що саме він «навів» її «на дійсні національні інтереси» [6, арк. 15–16]. А згодом саме І. Франко чи не найбільше спричинився до заснування 8 грудня 1884 року першої світської жіночої інституції в Галичині – «Товариства руських женщин» та до видання головного інтелектуального надбання – «Першого вінка» (Львів, 1887), яке консолідувало літературні потуги галицького та наддніпрянського жіноцтва. І. Франко був присутній на установчих зборах «Товариства», активно підтримував створення цієї інституції, як кореспондент «Діла» звітував про неї у публікаціях [23; 24]. Зокрема в «Ділі» І. Франко опублікував й особисто зредаговану промову Н. Кобринської на Станіславівському вічі [2], статут станіславівського товариства, і як поет привітав новозасновану жіночу інституцію патетичною віршовою алегорією «Женщина (алегорія на привітання товариства “Руських женщин” у Станіславові)»¹. А згодом «і радою, і ділом, і матеріалами» (лист Н. Кобринської до І. Франка від 5 вересня 1885 року [1, № 1603, арк. 642]) допомагав створювати, видавати та популяризувати «первоцвіт жіночого виробу» [1, № 1603, арк. 641] – альманах «Перший вінок», анонсує вихід цього видання та рецензуючи його в польській пресі [26; 27]².

¹ Вперше надруковано: [17].

² Детальну характеристику «Першого вінка» І. Франко подав у «Нарисі історії українсько-руської літератури до 1890 р.» (Львів, 1910).

Загалом схвальним розлогим відгуком у «Народі» [13] під назвою «Перші ступні русько-українського жіноцтва» зреагував на появу «Першого вінка» й М. Павлик, відзначивши організаторські та інтелектуальні зусилля Н. Кобринської: «...з усіх австрійсько-угорських русинок Кобринська, очевидно, найбільше знає за жіночу справу та й доси для неї таки найбільше зробила» [13, с. 49]. Цікаво, що перед виходом альманаху в світ М. Павлик хотів помістити у ньому свою розвідку «Причинок до етнографії любови», проте, застерігаючи суто жіночий збірник від титулу «мужсько-радикального», Н. Кобринська відхилила будь-які чоловічі дописи (лист Н. Кобринської до М. Павлика від 26 березня 1887 року).

Ще одним моментом співпраці цього творчого тріумвірату було видання творів Н. Кобринської, властиво, літературна «розкрутка» початкуючої письменниці. Якщо І. Франко причетний до видання її дебютних творів, виданих на сторінках «Зорі», таких, як «Задля кусника хліба» [5], «Як стара Янова їхала залізницею від Коломиї до Бурштина» [6], то М. Павлик коректував й сприяв публікації пізніших, модерністських, текстів письменниці («Відьма»¹ (пізніша назва «Судільниці»), «Рожа (Нарис)» [12]) якраз тоді, коли читацький і редакторський інтерес І. Франка до Н. Кобринської пригас у зв'язку з її творчим перелаштуванням на нові естетико-стильові формати. На початку творчої кар'єри Н. Кобринської І. Франко сприяв письменницькому її утвердженню, всіляко підтримував й розвивав її талант. У руслі Франкової реалістичної школи еволюціонувала й творчість самої письменниці (від 1884 до 1895 років), як вона про це писала в листі до приятеля (від 8 березня 1887 року): «Ви знаєте, як мені на тім залежить, щоби літературний напрям, котрого Ви у нас репрезентантом, запанував, і що в тім замикаєш цілий мій патріотизм, та що кожду таку спосібність рада я піднести і підмогти» [1, № 1602, с. 483]. Франкові прихильні відгуки окрилювали белетристичні інтенції Н. Кобринської: «Оцінка Франка давала мені якнайкращі надії на мої літературні подвиги» [8, арк. 21], – зізнавалася вона в автобіографії. Водночас, і творчість І. Франка завжди була під прицілом пильної читацької рецепції й вдумливого естетичного аналізу Н. Кобринської. Не приховуючи емоцій від сугестивної ролі Франкового художнього слова, вона листовно освідчилася в листі до нього від 14 лютого 1888 року: «Більшого обожателя Вашого таланту, як я, трудно знайти» [1, № 1602, с. 483]. Не випадково в листах письменниці до І. Франка наявні цікаві зразки епістолярної критики таких його творів, як «Lelum і Polelum», «Мій злочин», «Для домашнього огнища», «Гава», «Петрії і Довбушуки».

Творчий консенсус поміж І. Франком та Н. Кобринською періоду 1884–1887 років засвідчує листовна констатація І. Франка, яка відображає їхню світоглядно-ідеологічну тотожність та однаковість: «...Наші погляди, змагання і *духовні інтереси так з собою близькі, що взаємна підмога єсть у нас таким ділом, котре само з себе розуміється*» [22, т. 49, с. 65].

Проте, якщо в цей час взаємини Н. Кобринської з І. Франком були майже ідилічними та творчо продуктивними, то у стосунках її з М. Павликом назривала нова колізія – інтимна,

¹ Окреме видання: Відьма. По народним казкам і оповіданням. Посвята Михайлові Драгоманову в честь його 30-літньої літературної праці. – Львів, 1894; а також [16].

яка в майбутньому суттєво детермінувала й ускладнила їхні життєтворчі контакти. Матримоніальну мотивацію своїх намірів «здобути Кобринську» М. Павлик листовно виклав Людмилі Драгомановій, яка на його прохання мала посприяти цьому любовному зближенню, подібно, як колись І. Франко просив про це Олену Пчілку. Передусім М. Павлик сподівався забезпечити собі спокійне «домашнє життя», щоб удвох з Н. Кобринською спільно вести літературні справи, «у Львові привчити її до систематичної роботи при помочи всего матеріалу» (лист М. Павлика до Л. Драгоманової від 12 грудня 1888 року) [19, с. 318], тим паче, що за умов переїзду до Львова, Н. Кобринська значно «зискала би і літературно» [19, с. 300] й «не тратила таланту» [19, с. 318] на влаштування постійних гостей у Болехові. Після Павликового освідчення Н. Кобринська витримала паузу, а тоді листовно відмовила, пояснивши: «...я на родинне життя цілком інакше дивлюся, як його загально беруть, і нема ніякої на світі сили, щоби мене наклонила до кроку, котрий не годив би ся з моїми на то жите поглядами» (лист від 17 грудня 1888 року) [11, арк. 12]. Як альтернативу подружжю, вона запропонувала Павликові оптимальну модель літературної співпраці: «...доки будемо служити одним ідеалам, наші дороги не розійдуться. До того видиться мені ближше полученез лишне» (лист Н. Кобринської до М. Павлика від 17 грудня 1888 року) [11, арк. 12]. У відмові Павликові Н. Кобринська проілюструвала приклад своїх ділових взаємин з І. Франком, які навіть за ефективної творчої співпраці жодного разу не переросли в інтимну площину: «Межи нами не було ніколи навіть тіни личних відносин, а однак ми принаймій дотепер сильно разом держали» [11, арк. 12]. Проте, зрезигнувавши Павликову шлюбну пропозицію, Н. Кобринська не бажала віддавати його в цілком чужі руки, а тому заповідливо рекомендувала цю кандидатуру в подружжя своїй приятельці Ользі Кобилянській, дбаючи «о рятунок одних і других літературних спосібностей» [1, ф. 14, № 769, арк. 5]. Про всяк випадок застерегла товаришку: «Він багато робить дурачеств своїм радикалізмом, але на то они женяться, аби їх жінка на розум наводила» [1, ф. 14, № 769, арк. 5]. Про своє прикре любовне розчарування Н. Кобринській М. Павлик з відчаєм знову писав Л. Драгомановій, на цей раз уже не приховуючи злості та не скуплячись на всілякі характеристики в бік норовливої пасії – «ненатуральність, пансько-попівськість», «злопам'ятна і горда та дуже суб'єктивна». Прикро діймало жениха-невдаха ще й те, що йому, найпоступовішому мужчині, безпідставно й цілком необ'єктивно відмовила «найпереднішча галичанка» [19, с. 319]. Врешті Павликові інтимні проєкції на Н. Кобринську зазнали фактичного фіаско, й чи не відтоді його зневажені чоловічі амбіції змінили прихильну тактику в імпліцитно опозиційну. Надалі особа Н. Кобринської в житті М. Павлика почала позиціонуватись у цілком радикальному статусі: «я не то що не найшов собі в ній дружини, або хоть літ[ературного] товариша, а найшов ворога, котрого якнайменше бажав» (лист М. Павлика до Л. Драгоманової від 17 січня 1889 року) [19, с. 319]. І хоча М. Павлик шляхетно запрягся «не вмшувати цієї справи» в його з Н. Кобринською «публічні відносини» [19, с. 320], подальші їхні ділові стосунки засвідчували протилежне – відверта чоловіча помста та затаєна образа за нерозділене кохання й відхилену шлюбну пропозицію якнайяскравіше відбилася у прискіпливому Павликовому критиканстві громадських заходів та публіцистичних праць Н. Кобринської.

Якраз у тандемі з І. Франком М. Павлик не підтримав ідеї Н. Кобринської продовжувати видання жіночого альманаху, ініціювавши натомість випуск періодичної газети, яку мала б редагувати Олеся Бажанська, братова Н. Кобринської, як це було вирішено на першому жіночому вічі в Стрию 1 вересня 1891 року. (Детальніше про це див.: [25]). Не приховав образи навіть емоційно стриманий лист Н. Кобринської до І. Франка (від 15 грудня 1891 року) після його статті «Альманах чи газета?»¹: «Могла бути часопись, міг бути і альманах, – одно другому нічого не вадило, здається» [1, № 1612, арк. 217]. І навіть тоді, коли, залишившись аутсайдером цього видавничого процесу, Н. Кобринська самотужки започаткувала власний проект під назвою «Жіноча бібліотека», видавши три її книжки «Наша доля» (1893 року – у Стрию та дві 1895 року і 1896 року – у Львові), то такі лобісти «жіночої квестії», як І. Франко та М. Павлик це видання проігнорували, не взявши в ньому участі, ба більше, обидва написали не вельми прихильні рецензії. Концепція й зміст цього трикнижжя збурили доволі неоднозначні оцінки у лаві й інших апологетів жіночого руху – Осипа Маковея, Михайла Грушевського, Остапа Макарушки. Серед істотних зауваг І. Франка в рецензії [4] на перший випуск «Нашої долі» такі: неадекватно підібрана лектура для жінок, недосконалий технічний бік видання (обкладинка, друк, коректа, мовленнєві помилки). Врешті І. Франко схилив Н. Кобринську розвивати саме художній талант: «...по нашій думці, своєю белетристикою навіть для спеціально жіночої справи вона могла б зробити далеко більше, ніж публіцистикою» [22, т. 29, с. 203]. Павликова ж рецензія [15] була, фактично, не так літературним чи загальнокультурологічним аналізом першої книжки «Наша доля», а черговим приводом для зумисного критиканства Н. Кобринської, якій закидав «органічні» хиби як редакторки – публіцистичну емоційність та вороже несприйняття критики. Адже, зазначав М. Павлик, «усяка справа, а тим більше така разна, як жіноча, потребує у провідників об'єктивної застанови, супокою і безпристрасного осуду навіть свого противника, – а тут д. Кобринська все те погубила за ненавистю до мужчин, що сміють торкатися до справи, в котрій вона має себе за спеціалістку та ще й торкатися іноді не так, як вона!» [15, с. 47]. Порівнюючи «Нашу долю» з «Першим вінком», М. Павлик вважав її значно слабшою й недосконалішою і за формою та змістом, і за кількістю представленої в ній автури, і з мовного погляду – через відсутність «змислу до натуральності в мові» [15, с. 47]. Окрім публічної відповіді опонентам у статті «Слівце про перший випуск “Жіночої долі”» в другій книжці цього видання (Львів, 1895. – С. 97–106), Н. Кобринська з прикрістю дорікнула колишнім друзям ще й листовно: «...преці всі хотілисте писати, як мала редагувати Олеся. Так Вам тогди на справі жіночій залежало [...], чому ж Ви на ню були такі ласкаві, а на мене ні?» [11, арк. 72]. Так само образливо зреагувала вона на переказане від Пантелеймона Куліша Паликове твердження про слабкість свого трикнижжя: «Називати моє видавництво “слабим звичайно жіночим” (як Ви се до Куліша писали) – се справді гріх великий. Треба хиба не знати питання жіночого, аби казати, що моє видавництво слабе» (лист Н. Кобринської до М. Павлика від 24 січня 1896 року) [11, арк. 66].

Коли від 1 січня 1890 року почав виходити друкований орган радикалів – журнал

¹ Першодрук: [14].

«Народ», у ньому було започатковано постійно діючу рубрику «Справи жіночі», яка містила здебільшого мало актуальні статейки, замість того, щоб інформувати про насущні проблеми, тенденції та громадські заходи в царині жіночого руху. Вочевидь, М. Павлик свідомо елімінував з цього процесу Н. Кобринську. Як стверджувала Ірена Книш, «скупість і тенденційність вісток в “Народі” про почини Н. Кобринської для українського жіночого руху були зрозумілі кожному, хто знав відношення до неї Павлика. Його особисто-інтимна невдача не послаблювала амбіцій Павлика виявляти власний вплив на рух, який Кобринська інспірувала» [7, с. 156].

На тлі наростаючих передусім ідейно-партійних, естетичних, приватних конфронтацій між М. Павликом та І. Франком, з одного боку, та Н. Кобринською – з іншого, на початку 1890-х років впадає у вічі ще один конфлікт – світоглядний, який проте цілковито можна помістити в контекст гендерно-ідеологічної контрверзи, що його несподівано зініціювала сама Н. Кобринська, гостро «різонувши» радикалів за апологетизацію «вільної любові». Зокрема приводом для майбутньої дискусії слугував її лист до Омеляна Огоновського, якого вчений помістив у біографічному огляді про Н. Кобринську своєї «Історії української літератури» в «Зорі» [18]. У ньому зокрема йшлося: «Радикали ставлять єї (вільну любов. – *А. Ш.*) яко майже одну ціль емансипації жіночої, наколи я ніколи такого питання не підношу, а перше хотіла би вибороти економічну незалежність»; «коли моя емансипація підносить жінки науки і праці, їх – передусім кокетки і упавши індивіду» (Зоря. – 1893. – № 4. – С. 77). Ця дражлива фраза загострила стосунки Н. Кобринської не лише з І. Франком, а й з М. Павликом та М. Драгомановим, і мало не переросла в запеклу прю на сторінках «Народу» та «Зорі», якби запальну полемічну вдачу М. Павлика, ферментовану ще й чоловічим егоїзмом та пам'яттю про свою матримоніальну поразку, своєчасно не загасив І. Франко. Властиво, усі контрверсійні акценти та конфліктуючі позиції цієї дискусії детально висвітлив академік Михайло Возняк у своїй статті з промовистою назвою «Кобринська, “вільна любов” і радикали (участь Франка в спростуванні Павлика)» [3]. Полемічну відсіч Н. Кобринській знову-таки ініціював М. Павлик, обумовивши в листі до І. Франка від 4 березня 1893 року свій план «спільно запротестувати в “Зорі” і “Народі”» [1, № 1612, с. 645]. З цього приводу навіть написав статтю «Радикали і д. Наталія Кобринська», до якої після деяких коректорських правок І. Франко дописав «досить різкий додаток про саму Кобринську» (автограф Павликового спростування та Франкової нотатки зберігається [1, ф. 101, № 393, 394], текст останньої надруковано також у виданні [3, с. 114–115]), та спорядив супровідним листом до М. Павлика, наперед знаючи, що спростування такого змісту «Зоря» не помістить, в іншому разі, писав він, «мали бисьмо Кобр[инську] ворогом до смерті» [22, т. 49, с. 388]. Плануючи опублікувати цю контраргументацію в «Зорі», М. Павлик написав з цього приводу листа (від 12 березня 1893 року) до її редактора Василя Лукича (Володимира Левицького) [1, ф. 61, № 781]. Тим часом, І. Франко, усвідомивши, мабуть, що зайшов занадто далеко в своїх відвертих шпилькуваннях Н. Кобринської та не бажаючи зчиняти газетний скандал з цього непорозуміння, порадив М. Павликові (у листі від 1 квітня 1893 року) відступити від попереднього плану: «Я був би за тим, щоб дати спокій цілій тій справі

і не рушити її в «Народі» (є ж деякі важніші справи), тим більше, що може вийти така історія, що Кобр[инська] з Ваших же писань і з брошури Ганкевича (йдеться про брошуру Миколи Ганкевича “Про жіночу неволю в історичнім розвою”. – Львів, 1891. – А. Ш.) докаже Вам, що правда на її стороні» [22, т. 49, с. 389]. М. Павлик таки дослухався до Франкових порад, хоча й нарікав на його неконсеквентність у цій справі в листі до М. Драгоманова від 22/10 квітня 1893 року. Зрештою ні в «Зорі», ні в «Народі» це спростування так і не з’явилося, а М. Павлик звинуватив І. Франка в зумисному припиненні цієї справи: «І так Кобринська зо своїми брехнями торжествує між іншим і через те, що Франкові байдужа честь товаришів». Насправді, така дражлива для Н. Кобринської тема апологетизації вільної любові була несумісна з її світоглядною гендерною аксіологією. Цікавий коментар з цього приводу подала І. Книш: «Проповідувати “вільну любов” було для Кобринської не тільки з її погляду передчасне, цьому противилась вся її особовість. [...] Понад любовні переживання виростало її призначення – незалежне й відокремлене від них. А зрештою її ідеалістична віра в поступ не дозволяла поділяти такої розв’язки цього питання, яке давали радикали» [7, с. 200].

З часом і сама Н. Кобринська перестала сподіватися на ідилічне продовження взаємин з І. Франком та М. Павликом. Щоразу відкритішими ставали між ними як ідеологічні, так і загальнолітературні конфронтації, й щоразу збільшувалася психологічна дистанція. «Я давно знаю, що мені ані на Вас, ані на Франка нема що числити, і з тим давно погодилася» (лист Н. Кобринської до М. Павлика від 8 березня 1896 року) [11, арк. 72], – писала вона М. Павликові.

Але якщо конфліктність Н. Кобринської з І. Франком від середини 1890-х років набувала все більших обертів через несприйняття з боку І. Франка модерністської трансформації її творчості, то з Павликом у царині літературної співпраці відбувся позитивний реверс. Попри особисто-інтимні колізії, М. Павлик виявився добрим коректором творів Н. Кобринської, зокрема таких, як «Рожа», «Відьма», збірки «Ядзя і Катруся», яка побачила світ 1904 року в «Українсько-руській видавничій спілці». Власне коректорська робота М. Павлика особливо імпонувала Н. Кобринській через його унікальне відчуття індивідуального мовного стилю письменниці: «На нічий поправки моєї мови, крім Вас, не згодилабимся, – зізнавалася вона Павликові. Вони всі не знають нашого коломийського виговору і поправляють те, що не треба. [...] я пишу коломийськи, то лиш вироблений у тім нарічу чоловік, так як Ви, може мене зрозуміти» (лист Н. Кобринської до М. Павлика від 11 квітня 1899 року) [11, арк. 106–107]. Коли готувалася до друку збірка фолькмодерних казок Н. Кобринської, то вона запропонувала М. Павликові написати до неї власну передмову, яка б слугувала своєрідною естетичною інструкцією для майбутньої рецепції й обіцявала заманіфестувати новий літературний напрям: «Через тоту передмову моглибисти стати осередком нового літературного у нас напрямку» (лист Н. Кобринської до М. Павлика від 10 вересня 1902 року) [11, арк. 144]. Проте М. Павлик не сприйняв модерністських формантів цієї збірки й, відповідно, відмовився написати передне слово, чим збурих цілу епістолярну суперечку з ним Н. Кобринської, яка непохитно відстоювала художню вартість й новаторство своїх казкотворів й закидала опонентові літературне ретроградство, порадивши

поглибити європейську лектуру новими мистецькими взірцями: «Ви не вчиталися в теперішню літературу і тому, здається, Ви те давне» (недатований лист Н. Кобринської до М. Павлика [11, арк. 147]).

Цікаво, що кількома роками раніше в епістолярній полеміці з І. Франком письменниця так само обстоювала новаторство своєї новели «Душа», асоціюючи її з новим літературним напрямом і доводячи, що її найбільшою «форою» є «артистизм». Претендуючи на повноцінну інтеграцію та репрезентацію в сучасному літературному процесі, Н. Кобринська доводила Франкові спільні реалістичні витоки їхньої творчості, вмотивовуючи цим своє стильове перелаштування в бік модернізму: «Теперішній напрям “настрою” перейшов сильно реальну школу, то ж на становиську того ж напрямку може стати лиш тонкий реаліст. У нас не тепер, то в четвер, – станете Ви, я, Стефаник», – писала вона І. Франкові [1, №1610, арк. 575].

У своїх листовних роздумах до М. Павлика (від 14 квітня 1899 року) письменниця висловила напрочуд цікаві спостереження про спорідненість свого естетичного чуття з Франковим: «В дійсности ми обоє маємо одну силу слова, [...] лиш він плідніший, а в мене більше натяку на артизм» [11, арк. 113]. Але як свідчить епістолярна риторика Н. Кобринської наприкінці 1900-х років, психологічний та творчий розрив з І. Франком вона переживала особливо болісно. Чи не кожному адресантові згадувала про свої колізії з І. Франком, вочевидь очікуючи від їхнього спільного оточення підтримки й розуміння. Про фінал цих взаємин вона іронічно писала О. Маковою: «З Франком я вже мою туру перетанцювала» [10, с. 5]. Відвертіше оприявнила своє ставлення до колишнього приятеля в іншому листі до М. Павлика (від 4 квітня 1899 року): «...тепер вже і в Франка не віру» [11, арк. 104–105]. Ще гостріше Н. Кобринська охарактеризувала еволюцію своїх з І. Франком стосунків у листі до Дениса Лукіяновича (від 5 лютого 1912 р.): «Щодо Франка, то він зовсім не ліпший від других. Коли Драгоманів намовляв мене віддатися публіцистиці, і Франко був противний тому, і казав, що шкода було би мого белетристичного таланту, а тепер сам мені те відмовляє» [1, ф. 13, 13/24].

Тристоронні життєтворчі взаємини цього визначного галицького тріумвірату мають непересічне значення в суспільно-культурній царині. Звичайно, склалися вони непросто, зазнавали різної психоемоційної амплітуди. Очевидно, це було мотивовано як самою епохою духовних протиріч та ідеологічних конфліктів, так і особливим психоукладом та внутрішньою конституцією кожного з цих галицьких діячів. І Франко, і Кобринська, і Павлик – особи доволі харизматичні, гіпертворчі, амбітні, які мало коли здатні уживатися зі своїми опонентами. Значні корективи у взаємини цих людей вносила сама суспільна ситуація, видозмінюючи вектори їхнього психологічного контактування – наставництво, інтимне захоплення, паритетність, конкуренція. Але за лаштунками цих міжособистісних контроверз епохальними були все-таки духовні консенсуси, плоди від яких назавжди увійшли в історико-літературне буття України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Відділ рукописів та текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка (далі – ІЛ). – Ф. 3. – Далі у тексті зазначаємо номер конволюту та аркуш.
2. Відчит Наталії Кобринської, виголошений на першій загальній зборі товариства руських жінок в Станіславові д[ня] 8 грудня 1884 // Діло. – 1884. – № 148. – 29 грудня. – С. 1–2; 1885. – № 4. – 10 січня.
3. *Возняк М.* Кобринська, «вільна любов» і радикали (участь Франка в спростуванні Павлика) / М. Возняк // Українське літературознавство. – 1970. – Вип. 10. – С. 113–119.
4. Житє і слово. – 1894. – Т. 1. – Кн. 2. – С. 36–38; підп.: І. Ф.
5. Зоря. – 1884. – № 20. – С. 161–165; № 21. – С. 173–174; № 22. – С. 181–185.
6. Зоря. – 1886. – № 12. – С. 197–200.
7. *Книш І.* Смолоскип у темряві. Наталія Кобринська й український жіночий рух / Ірена Книш. – Вінніпег, 1957.
8. *Кобринська Н.* Автобіографія / Н. Кобринська // Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. – № Ф. 1 (НТШ). – Спр. 425/III.
9. *Кобринська Н.* Про первісну ціль товариства руських жінок в Станіславові, зав'язаного 1884 р. / Н. Кобринська // Вибрані твори / Н. Кобринська ; упорядкув., підгот. текстів, вступ. стаття І. Денисюка та К. Криль. – К., 1980. – С. 297–301.
10. *Коковський Ф.* Наталія Кобринська й Осип Маковей / Франц Коковський // Жінка. – 1937. – Ч. 21–22. – С. 4–5.
11. Листи Н. Кобринської до М. Павлика // ЦДІА України у Львові. – Ф. 663. – Оп. 1. – Од. зб. 219.
12. ЛНВ. – 1899. – Т. 7. – Кн. 7. – С. 6–17.
13. Народ. – 1890. – № 4. – С. 42–50.
14. Народ. – 1891. – № 22. – 7.XI. – С. 304.
15. Народ. – 1894. – 1. II. – № 3. – С. 46–49.
16. Народ. – 1894. – № 22. – С. 341–347.
17. Нове зеркало. – 1884. – № 23. – С. 1; підпис: Мирон.
18. *Огоновський О.* Історія літератури руської. Період новий. Б. Проза. Наталія Кобринська / О. Огоновський // Зоря. – 1893. – № 4, 7–9.
19. *Павлик М.* Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895). Т. 5 (1886–1889) / Михайло Павлик. – Чернівці, 1912.
20. Перший вінок [Рец.] // Kurjer Lwowski. – 1887. – № 172. – 23.VI. – S. 5.
21. *Трильовський К.* Наталія Кобринська і її найближчі (З моїх споминів з половини 80-років минулого століття) / Др. Кирило Трильовський // Жінка. – 1937. – Ч. 11–12. – С. 2–3.
22. *Франко І.* Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1976–1986.
23. [Франко І.] Перед збором руського жіночого товариства в Станіславові / [Франко І.] // Діло. – 1884. – № 134. – 20 листопада/2 грудня.
24. [Франко І.] Перші загальні збори руського жіночого товариства в Станіславові / [Франко І.] // Діло. – 1884. – № 138. – 29 листопада/11 грудня.
25. *Швець А.* До історії одного видавничого проекту (Іван Франко та Олександра Озаркевич) / А. Швець // Українське літературознавство. – Львів, 2010. – Вип. 72. – С. 119–128.
26. *Paula Z.* Ruskiealbumkobicie / Z. Paula // Ruch. – 1887. – Zesz. 6. – S. 187–188;
27. *Franko I.* Перший вінок, жіночий альманах, виданий коштом і заходом Наталії Кобринської і Олени Пчёлки / I. Franko // Przegląd Literacki. – 1887. – № 25. – 19.VI/1. VII. – S. 7.

*Стаття надійшла до редакції 16.12.2013
Прийнята до друку 24.03.2014*

**IVAN FRANKO – NATALIYA KOBRYNS'KA – MYKHAYLO PAVLYK:
CONSENSUSES AND CONTROVERSIES**

Alla SHVETS'

*Ivan Franko Institute, National Academy of Sciences of Ukraine,
18 Drahomanov Str., L'viv 79000 Ukraine,
e-mail: allashvec@yandex.ru*

The paper traces the history of the tripartite relations between Ivan Franko, Nataliya Kobryns'ka and Mykhaylo Pavlyk. An insight into various facets of the contacts in question, ranging from creative and publishing cooperation, literary patronage to world-outlook-aesthetic and ideological misunderstandings, is provided.

Keywords: triumvirate, creative contacts, cooperation, conflict.

**ІВАН ФРАНКО – НАТАЛІЯ КОБРІНСКАЯ – МИХАЙЛО
ПАВЛИК: КОНСЕНСУСЫ И КОНТРОВЕРЗЫ**

Алла ШВЕЦ

*Институт Ивана Франко НАН Украины,
ул. Драгоманова, 18, Львов, Украина, 79000,
e-mail: allashvec@yandex.ru*

Исследована история трехсторонних взаимоотношений Ивана Франко, Натальи Кобринской и Михайла Павлика. Осмыслены разные грани этих контактов – от творческого и издательского сотрудничества, литературного наставничества к мировоззренчески-эстетических и идеологических недоразумений.

Ключевые слова: триумвират, творческие контакты, сотрудничество, конфликт.